

“Тасдиқ менамоям”

Директори МДТ “Донишкадаи политехникии
Донишгоҳи техникии Тоҷикистон ба номи
академик М.С. Осимӣ дар шаҳри Хучанд”
номзади илмҳои техникии

дотсент Саъдуллозода Ш.С.

12 / 01 соли 2024

ТАҚРИЗИ

муассисаи пешбар – МДТ “Донишкадаи политехникии Донишгоҳи техникии Тоҷикистон ба номи академик М.С. Осимӣ дар шаҳри Хучанд” ба диссертатсияи номзоди Шарипова Фотима Абдуфаттоевна дар мавзӯи «Рушди салоҳиятнокии омӯзгорони ояндаи математика тавассути ҳамгирии фанҳо (дар мисоли фанҳои математика ва физика)», барои дарёфти дараҷаи илмии номзоди илмҳои педагогӣ аз рӯи ихтисоси 13.00.08 - Назария ва методикаи таҳсилоти касбӣ (13.00.08.01 - Назария ва методикаи фанҳои дақиқ)

Рушди босуръати ҷомеаи муосир, ҷаҳонишавӣ ва таҳаввулот дар ҷомеа ва ҷаҳон, тағйирот дар шуури ҷамъиятӣ аз соҳаи маориф низ канор намонда, дар назди хонандагон, таълимгирандагон ва донишҷӯёни муосир талаботҳои нав ва торафт мураккабтарро мегузорад. Хатмкардаи мактаб, муассисаи миёнаи касбӣ ва олии дар шароити муосир дигар талаботи ҷомеаро қонеъ карда наметавонад. Ачибаш ин аст, ки дар шароити босуръат тағйирёбандаи шароити иқтисодӣ ҷаҳонӣ ниёз ба хатмкунандагоне, ки дорои малакаҳои гуногун, тафаккури эҷодӣ ва биниши ғайримуқаррарӣ ба вазъияту падидаҳо мебошанд, зиёд шудааст ва дар натиҷа дар назди ҳаёти омӯзгорон барои баланд бардоштани донишу малака ва маҳорати касбии онҳо мақсаду вазифаҳои ҷадид гузошта мешавад, зеро омӯзгор бояд ба талаботи ҷомеаи муосир аз ҷиҳати сатҳ ҷавобгӯ бошад ва шахси серталаб, «саводнок», хатмкунандае, ки натиҷаи баланди таълим нишон медиҳад, тарбия намояд.

Омӯзгор бояд ба навоарӣ ва шакли ғайримуқаррарии баргузории дарс кӯшиш намояд ва бо ин равиш дар таълимгирандагон малакаҳои мустақилона азхуд намудани донишро тарбия намояд, қобилияти муташаққилии шахсӣ бидуни маҷбуран бор кардани ин ё он ҳанҷор ташаккул диҳад, ба таълимгирандагон имконият диҳад, ки сатҳи азхудкунии маводро худашон интихоб намоянд.

Айни замон мактаб на танҳо ба мутахассиси таҳассусдоре ниёз дорад, ки бо усулҳо ва малакаҳои татбиқи онҳо ошно бошад, мактаб ба мутахассисоне ниёз дорад, ки ба дархостҳо ва талаботҳои зудтағйирёбандаи босуръат ва ба

таври кофӣ посух диҳанд, ба шароити мавҷудаи корӣ мутобиқ шаванд, ба ҳолатҳои гуногуни тарбиявӣ, ки ба ҳалли масъалаҳои, ки дар амалияи педагогӣ дар раванди таълиму тарбия ба вуҷуд меоянд, баҳои муносиб медиҳанд.

Дар айни замон низоми таҳсилоти олии бо мушкилоти марбут ба таъмини рақобатпазирии он дар арсаи байналмилалӣ рӯ ба рӯ шудааст, ки роҳи он тавсеаи ҳамкориҳои ҳамҷониба ва ҷалби корфармоён аз бахшҳои гуногуни иқтисодиёт (ҳангоми таҳияи барномаҳои таълимӣ, омӯзиш ва баҳодихии натиҷаҳои фаъолияти муассисаҳои таълимии таҳсилоти олии касбӣ) ва таъсиси марказҳои таълимии инноватсионӣ дар ҳудуди Ҷумҳурии Тоҷикистон (Стратегияи миллии рушди маорифи Ҷумҳурии Тоҷикистон барои давраи то соли 2030 аз 29 сентябри 2020 с.) мебошад.

Яке аз самтҳои муосири чунин ҳустуҷӯ ба фазои таълимии донишгоҳи олии самти педагогӣ ворид намудани равиши салоҳиятнок барои ташаккули омӯзгори ояндаи математика мебошад.

Бо тақозои замон дар ҳустуҷӯи роҳҳои нави баланд бардоштани сифати таълим, самаранокии он дар баробари фаъолияти мақсаднок дар самти ошкор ва таҳкими нерӯи эҷодии донишҷӯён, омӯзгорони оянда, рушди пойгоҳи моддию техникий таълим, истифодаи усулҳои нави пурмаҳсуле, ки қобилиятҳои эҷодиро инкишоф медиҳанд, талаботи наву нисбатан ҷиддие ба вуҷуд омадаанд, ки дар Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи маориф» (22 июли соли 2013, №1004), «Бистсолагии таҳсил ва рушди илмҳои табиатшиносӣ, дақиқ ва риёзӣ дар соҳаи илм ва маориф», «Консепсияи миллии маорифи Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Стратегияи миллии рушди маориф дар Ҷумҳурии Тоҷикистон то соли 2030» ифодаи худро ёфтаанд.

Салоҳияти касбии омӯзгори ояндаи математика – ин маҳорати бомуваффақият амал намудан дар заминаи таҷрибаи амалӣ, малака ва дониш дар ҳалли масоилу мушкилоти касбӣ мебошад. Ба вуҷуд омадани равиши салоҳиятнок - як қонуниятҳои муқаррарии рушди низоми маориф аст, ки аз ҳустуҷӯи роҳҳои ба ҳам омадани он ба ниёзҳои бомаром инкишофёбандаи ҷомеа мебошад. Рағиши зикршуда ба консепсияи салоҳиятҳо асос ёфтааст, ки дар фазои таҳсилоти муосир ба он ҳамчун асоси дар донишомӯзон дар баробари дониш ташаккул ёфтани қобилияти ҳалли муҳимтарин масоили амалӣ ва тарбияи шахсият дар маҷмӯъ тавачҷӯҳ ва аҳамияти зиёд дода мешавад.

Дар осори педагогӣ, ки ба омодакунии касбии омӯзгор дар асоси рағиши салоҳиятнок асос ёфтааст, салоҳиятнокии касбӣ муҳимтарин хусусияти

омодагии назариявию амалии омӯзгор нисбати пешбурди фаъолияти педагогӣ эътироф шуда, маҷмӯи салоҳиятҳои муайяно муаррифӣ менамояд.

Мушкилоти ташаккули салоҳиятнокии касбии омӯзгори ояндаи математика ҳамчун унсури инсонпарварона кардани таълими омӯзгорӣ дар замони муосир, бешакку шубҳа, мубраму ҳалталаб буда, аз талаботи воқеии ҷомеа нисбати омодакунии омӯзгорони ба рақобат тобовари соҳаи маориф, ки фаъолияти касбии худро дар шароити рушди технологияҳои олии босамар амалӣ мекунанд, вобаста аст.

Дар **муқаддима** асоснокии мавзӯи барои таҳқиқот интихобшуда оварда шудааст. Бахши мазкур инчунин ҳадаф ва вазифаҳои таҳқиқоти диссертатсионӣ, мавзӯъ ва объект, заминаҳои назариявӣ ва озмоишии онро дар бар мегирад. Дар ин бахш фарзияи таҳқиқот, арзиши назариявию амалӣ ва навгонии он тасвиятёфта, марҳилаҳои асосии иҷрои таҳқиқот, инчунин нуқтаҳои илмии барои ҳимоя пешниҳоднамудаи муаллиф, муайян карда шудаанд.

Дар **боби якум** таҳти унвони «**Муносибатҳои назариявӣ нисбати ташаккули салоҳиятнокии касбии омӯзгорони ояндаи математика**» асосҳои назариявии салоҳиятнокии касбии омӯзгори фанни математика тавассути ҳамгирии фанҳо (дар мисоли фанҳои математика ва физика) барои тақмили салоҳиятҳои асосии омӯзгори фанни математика зикр гардидаанд.

Фалсафаи равиши босалоҳияти таҳсилоти олии вежагиҳои татбиқи онро муайян месозад. Амалисозии равиши босалоҳият дар машғулиятҳо аз фанни математика фарҳанги махсуси ҳамкориҳои мутақобилаи омӯзгор ва донишҷӯро муайян месозад.

Салоҳиятнокӣ – таркиби ташаккули сифати касби омӯзгор мебошад. Самаранокии чунин таркиб сатҳи касбии омӯзгорро муайян менамояд. Аз ин рӯ, толибилми мактаби олии бояд таркиби методологияи педагогиро аз бар намуда, мероси маънавӣ, бо технологияи муосири таълим тавассути ғояҳои пешқадами маҳаллӣ ва хориҷӣ шинос шавад.

Бояд қайд кард, ки татбиқи масъулиятноки таълими математика тақсимои мундариҷа, фардикунонии он, таносуби онро талаб менамояд. Он бояд заминаи ошкор кардан ва инкишоф додани хислатҳои шахсияти донишҷӯро дар бар гирад. Мундариҷаи таълими математика – ин таҳкурсии таълим аст, аммо таҳкурсии шахшуда набуда, балки пайваста тақмилёбанда аст. Дар доираи фасли мазкур мо ҷанбаҳои методии ташаккули салоҳиятнокии касбӣ тавассути ҳамгирии байнифаннии математика ва физика, инчунин

фанҳои дигар, заминаи методие, ки ҷанбаҳои нави самти мазкурро муайян мекунад, баррасӣ намудем.

Дар боби дуюми диссертатсия, ки «**Таҳқиқи озмоишӣ ва арзёбии самаранокии методикаи таҳияшудаи ташаккули салоҳиятнокии касбии омӯзгорони ояндаи математика тавассути ҳамгирии фанҳо**» ном дорад, таҳлили сатҳи коркарди он мушкилотҳое, ки мо дар ҷаҳорҷӯбаи назарияи педагогӣ баррасӣ мекунем, оварда шудааст. Мушкилоти рушди касбии шахс, комёбшавӣ ва муваффақшавии ӯ, инкишофу нумӯъ ва омодагии эҷодӣ ба фаъолияти касбии минбаъда дар низоми таҳаввули инсон мушкилоти калидӣ ва муҳим маҳсуб мешавад. Раванди комёб шудани инсон ба маҳорати баланди касбӣ тавассути татбиқи қобилиятҳои эҷодии худ мавзӯи илми акмеология мебошад, ки дар солҳои 90-уми асри XX ҳамчун як фанни илмии мустақил ташаккул ёфтааст.

Омодагии касбии омӯзгори математика, ки ба талаботи давраи муосир ҷавобгӯ аст, танҳо дар асоси мучтамеи равишҳои методӣ имконпазир аст. Муҳимтарини онҳо, ба ақидаи мо, равиши босалоҳият нисбати таълими донишҷӯ дар низоми таҳсилоти олии касбӣ мебошад.

Вазифаи асосии муассисаҳои таҳсилоти олии омода намудани кадрҳои баландихтисос мебошад, ки дар худ малакаву маҳорати ҳалли масъалаҳои мубрами илмӣ ва мушкилоти психологию педагогиро муттаҳид мекунад, зеро омӯзгори муосир бояд босалоҳият, аз ҷиҳати психологӣ ба фаъолияти касбии ояндаи худ омода бошад, инчунин соҳиби малакаи омодагӣ ва қобилияти истифодаи технологияҳои нави иттилоотӣ-иртиботӣ дар раванди таълим бошад.

Омодагии касбӣ ба ҳамон фанҳои таълимие така мекунад, ки «мағзи» донишҳои назариявиро аз рӯи ихтисос ташкил медиҳанд, ҳамзамон нақш ва мавқеи дигар фанҳо дар таҳкурсии омодакунии омӯзгор нисбатан паст мешавад. Фанҳои махсус якҷоя бо педагогика, методология ва психология заминаи умумии назариявии омодагии касбии омӯзгорро ташкил медиҳанд. Омодагии касбӣ ва методии омӯзгори математика барои ноил шудан ба ҳадафи таълими математика дар мактабҳои навъҳои гуногун дар ҳолате имконпазир аст, ки агар методика бо дидактика алоқамандии зич дошта бошад, яъне бо истифодаи фаъолонии ғоя ва принципҳои бунёдии он, бо назардошти вежагиҳои таълими математика алоқаманд бошад. Методикаро бевосита аз дидактика гирифтани ғайриимкон аст. Дар доираи фан қобилияти ҳадафи фаъолияти назариявӣ ё амалии субъект будани объект зоҳир мешавад.

Ҳангоми омодакунии омӯзгори ояндаи математика дар барномаи донишгоҳи фанҳои махсус ё курсҳои интихобӣ (курсҳои махсус, семинарҳои махсус), ки моҳияти равшани таҳқиқотӣ доранд, мавқеи муҳимро ишғол мекунанд. Ғайр аз ин, онҳо ҷузъи муҳимтарини таҳсилоти олии муосир мебошанд, зеро ба шахс дар сатҳи дилхоҳи таҳсилоти олии имкон медиҳанд, ки на танҳо омодагии умумӣ ва касбӣ, балки малакаҳои заруриро барои худомӯзӣ, инкишофи қобилиятҳо аз худ кунанд, инчунин дар татбиқи мушкилоти илмӣ-истеҳсолӣ фаъолона истифода бурдани онҳоро тавонанд. Вобаста ба ин, дар мактаби муосири олии, раванди таълим бояд ба он ҳадафгузори шавад, ки донишҷӯён бо истифода аз усулҳо ва воситаҳои ҷадидтарини таълим малакаҳои фаъолияти мустақилро омӯзанд. Маълум аст, ки самаранокии таълими математика на танҳо бо умқи ва устувориву мустаҳкамии азхудкунии дониш, малакаҳо ва маҳорати донишҷӯён, балки бо сатҳи инкишофи математикии онҳо, ки дар қобилияти истифода бурдани донишҳои мазкур дар вазъиятҳои нави ғайримуқаррарӣ, сохтани нақшаҳои мантиқӣ ва мантиқӣ-дидактикӣ, дар дарс ҳамчун усули таълим истифода намудани тахтаи интерактивӣ ва ғ. зоҳир мешавад. Ҳадафи асосии дидактикии кори амалӣ тасдиқи таҷрибавӣ ва санҷиши муқаррароти асосии назариявӣ (санҷиши таҷрибавии формулаҳо, ҳисобҳо); азхуд кардани техникаи таҷриба, маҳорати ҳал намудани масъалаҳои амалӣ тавассути гузоштани таҷриба мебошад.

Тағйироти ҷараёndoштаи ҷаҳони муосир дар назди ҷомеа талаботҳои навро нисбати омодакунии мутахассисон дар соҳаи маорифи омӯзгорӣ тақозо мекунанд. Омодакунии мутахассисон дар соҳаи худ кори осон нест, барои он ки салоҳияти касбии омӯзгори оянда ба талаботи ҷомеаи муосир ҷавобгӯ бошад, мутахассис бояд дар марҳилаи таҳсил дар муассисаҳои таълимии олии омода карда шавад. Таҳқиқоти мо ташаккули салоҳияти касбии омӯзгорони ояндаи математикаро тавассути ҳамбастагии фанҳо баррасӣ намуда, ҷанбаҳои назариявии омӯзиши моҳияти ин масъаларо тавсиф мекунанд. Дар асоси таҳқиқоти гузаронидашуда тавассути саволнома ҷузъҳои асосии ташаккули бомуваффақияти салоҳияти касбии омӯзгорони ояндаи математика тавассути ҳамгирии фанҳо таҳлил карда шудаанд.

Дар рисола кӯшиши ҷустуҷӯи шароитҳо ва технологияи педагогӣ, ки ба ташаккули салоҳияти касбии омӯзгорони ояндаи математика тавассути робитаҳои ҳамгироӣ дар раванди таълими муассисаҳои таълимии олии ва дар ҷараёни гузаронидани озмоиши таҷрибавӣ педагогӣ мусоидат мекунанд, пешниҳод шудааст.

Омӯзгори салоҳиятноки фанни математика омӯзгоре мебошад, ки кодир аст барои рушди бомуваффақияти ҳар як донишҷӯ, бо назардошти

қобилият ва вежагиҳои инфироӣ барои рушди ва фаҳмидану қабул кардани вазифаҳои нави ҷомеаи муосир фароҳам кардани шароитро имконпазир гардонад. Аз ин рӯ, мо ақида дорем, ки тарбияи чунин омӯзгорон дар дохили муассисаҳои таълимии олий бояд моҳияти ҳаматарафа дошта бошад.

Диссертант бо истифода аз тарзҳои тадқиқотӣ системаи маводи фактологиро таҳлил намуда, натиҷаҳои заруриро ба даст овардааст.

Маводи таҳқиқот муаллиф аз 28 мақола ба ҷоп расонида шудааст, ки 7 тои он дар маълумоти илмӣ тақризишавандаи КОА-и назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ва дастури таълимӣ – методи дар мавзӯи “Физические основы понятия высшей математики и методика их изучения” нашр шуда, мазмуну мӯҳтавои диссертатсияро дар бар мегирад.

Ҳангоми баррасии диссертатсия дар баробари муваффақиятҳои назаррас баъзе аз нуқтаҳои баҳсталаб ба назар мерасанд, ки таъкид ва ислоҳи онҳо боиси баланд шудани сатҳ ва дараҷаи таҳқиқоти мазкур мегардад:

1. Таърифи салоҳиятноки аз тарафи олимони ватанӣ таҳлил нашудааст.

2. Дар баъзе қисматҳои дииссертатсия ҳатогиҳои услубӣ ва имловӣ ба назар мерасанд, ки ислоҳи онҳо ба манфиати кор мебуд.

Натиҷаҳои бозтаҷриба, хулосаҳои назариявӣ ва асоснокии натиҷаҳои корҳои озмоишӣ-таҷрибавӣ, ки аз тарафи муаллифи рисола дар сатҳи зарурии пойгоҳи илмӣ ба даст оварда шуда, аз моҳияти арзишмандии илмӣ доштани диссертатсияи тақризишаванда гувоҳӣ медиҳад.

Натиҷаҳои илмӣ рисола барои рушди назария ва амалияи илми педагогика саҳмгузор аст.

Аз ҷиҳати моҳият ва мазмун диссертатсияи Шарипова Ф.А. ба шиносномаи илмӣ ихтисоси 13.00.08 - Назария ва методикаи таҳсилоти касбӣ (13.00.08.01 - Назария ва методикаи фанҳои дақиқ) мувофиқ аст.

Дар асоси гуфтаҳои болои хулоса кардан мумкин аст, ки диссертатсияи Шарипова Фотима Абдуфаттоевна дар мавзӯи «Рушди салоҳиятнокии омӯзгорони ояндаи математика тавассути ҳамгироии фанҳо (дар мисоли фанҳои математика ва физика)» кори таҳқиқотии мустақилона анҷомёфтаи илмиву таҳассусӣ буда, ба талаботи Низомномаи КОА назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон “Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ ва унвонҳои илмӣ”, ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 июни соли 2021 таҳти №267 тасдиқ гардидааст, комилан ва пурра ҷавобгӯӣ буда. муаллифи он Шарипова Фотима Абдуфаттоевна барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзиди

илмҳои педагогӣ аз рӯи ихтисоси 13.00.08 - Назария ва методикаи таҳсилоти касбӣ (13.00.08.01- Назария ва методикаи фанҳои дақиқ) арзанда аст.

Диссертатсия дар ҷаласаи кафедраи математикаи олий ва физикаи Донишкадаи политехникии Донишгоҳи техникии Тоҷикистон ба номи академик М.С.Осимӣ дар шаҳри Хучанд бо иштироки доғалаб муҳокима шуда, тақризи тасдиқ карда шудааст. (Қарори № 2 (ғайринавбатӣ) аз санаи 11.01.2024)

Иштирок доштанд 22-нафар. Тарафдор 22-нафар, зид 0, бетараф 0

Тақризи аз тарафи номзоди илмҳои педагогӣ, Раҳимов А. А. омода шудааст.

Мудири кафедраи математикаи олий
ва физика, н.и.п.

Раҳимов А.А.

Роҳбари семинари илмӣ-назариявӣ,
номзоди илмҳои ф. - м.

Ғулмнабиев С.Ғ.

Эксперт, номзоди илмҳои
педагогӣ

Раҳимов А.А.

Котиби ҷаласа

Усмонова Ғ.

Имзоҳои Раҳимов А.А., Ғулмнабиев С.Ғ.
Усмонова Ғ.-ро тасдиқ менамоем.
Мудири шӯъбаи кадрҳои ДПДТТХ ба номи
академик М.С.Осимӣ

Ёкубова М.А.

Маълумот барои тамос:

Суроға: 735500, Ҷумҳурии Тоҷикистон, ш.Хучанд
Вилояти Суғд, ш.Хучанд, хиёбони Исмоили Сомонӣ 226
Тел: 8342260422
E-mail: Info@polytech.tj; www.polytech.tj